

Kvinnliga lärda inom islam

Av Aisha Stacey

Beskrivning: En kort påminnelse om kvinnors plats inom islam, följt av flera korta biografier över kvinnliga lärda.

Titeln på denna artikel kan förvåna många. Läsaren kanske förväntar sig en kort lista med kvinnor — kanske profeten Muhammads hustrur, må Allahs nåd och välsignelser vara med honom, eller ett urval av döttrar till stora manliga muslimska lärda. Men det är helt enkelt inte verkligheten — hela islams fjortonhundraåriga historia är fylld av kvinnliga lärda. Och de undervisade inte bara kvinnor, de undervisade även män.

Även om det ibland förbises gav islam kvinnor rättigheter de aldrig haft tidigare — inklusive rätten till utbildning. Den moderna världen verkar ha glömt att kvinnor innehar en värdefull plats inom islam, och det är verkligen inte för att de behöver ständig vägledning och ledning. Profeten Muhammad lärde att kön inte spelade någon roll för en persons värde. Man och kvinna, sade han, har samma rättigheter och skyldigheter att lära och att undervisa. Både män och kvinnor bör lära sig och föra vidare Koranens och Sunnans[1] ord.

Vi vet att kvinnors underkuvande inte är resultatet av islamisk lära — tvärtom stärkte islam kvinnor, men någonstans längs historiens tidslinje har kvinnors rättigheter eroderrats till en punkt där de nu måste kämpa för

att finna utrymme i moskéerna. Hur kan det vara så när vår historia visar ingenting annat än respekt för kvinnors rättigheter, förmågor och åsikter? Aisha, dotter till Abu Bakr och hustru till profeten Muhammad, bidrog med mer än 2 000 hadith[2] till mänskligheten. Omar ibn al-Khattab, den tredje kalifen[3], utsåg en kvinna, Shifa bint Abdullah, som administratör för Medinamarknaden.

Dr Mohammad Akram Nadwi från Cambridge Islamic College har nyligen publicerat sin banbrytande forskning om kvinnliga lärda inom hadithstudiet. Hans forskning sträckte sig över 15 år och resulterade i ett 57-bandsverk som detaljerat och analyserar biografierna för över 9 000 kvinnliga lärda från profeten Muhammads tid fram till idag. Han har i flera intervjuer sagt att han hoppas uppmuntra kvinnor att söka utbildning och kunskap. Och tyvärr fann han det nödvändigt att påminna män om att kvinnors lärdom aldrig kommer att återhämta sig till sina tidigare nivåer om inte män lär sig på nytt att respektera kvinnor.

I 600-talets Arabien hade kvinnor få om ens några rättigheter. På bara tjugotre år vände profeten Muhammad allt och grundade ett samhälle baserat på tydliga principer och rättvisa för alla. Ingen människa var bättre än en annan utom i fråga om gudfruktighet. Under 2000-talet har mänskligheten gjort sitt bästa för att underkuva kvinnor till en punkt där deras liv i vissa länder föga skiljer sig från det förislamiska Arabien. "Muslimska kvinnors maktlöshet är en viktig orsak till tillbakagången i många muslimska samhällen", säger dr Omar Farooq Abdallah i sin artikel "Living Islam with Purpose." Han fortsätter med att säga att "muslimska kvinnor utmärkte sig som ledare, poeter, lärda, filantroper, andliga vägledare och i andra egenskaper. En förnyelse av deras arv är avgörande för muslimska gemenskapers framtid överallt." Låt oss därför, i ljuset av dessa kloka ord, undersöka livet hos några av det förflutnas kvinnliga lärda och reflektera över deras prestationer.

Aisha bint Abu Bakr (d. 678 e.Kr.)

Förutom att vara profeten Muhammads unga och älskade hustru minns man Aisha även som lärd inom hadith och rättslära, pedagog och talare. Tidens kvinnor vände sig alltid till henne med sina frågor. Hon var en intelligent person med ett gott minne och tillskrivs ha förmedlat över 2 000 hadith, och hon var även känd som en stor uttolkare av Koranen. Aishas sinne sades vara skarpt och hennes omdöme utmärkt. Efter profeten Muhammads död fortsatte hon att undervisa och hade mer än 200 studenter. Omar ibn al-Khattab, den andre kalifen, bad ofta om hennes råd.

Rubiyya bint Muawidh (600-talet e.Kr.)

Rubiyas hela familj dödades under slaget vid Uhud. Hon levde dock vidare och blev en stor hadith-förmedlare. Hennes berättelser återfinns i böckerna av Bukhari, Muslim, Ibn Majah och andra. Hon berättade hur profeten utförde rituell tvagning efter att personligen ha bevittnat hans utförande av ritualen. Andra följeslagare gick till henne för att lära sig, trots att så många män var närvarande i Medina vid den tiden. Hon ansågs som den främsta experten, och hennes studenter inkluderade Abdullah ibn Abbas och hans far, den store korantolkaren.

Amra bint Abdur Rahman (d. 710 e.Kr.)

Amra hörde till de störst lärda från generationen som kom efter profeten Muhammad och hans följeslagare. Hon var student hos Aisha bint Abi Bakr, profeten Muhammads hustru, och blev välkänd som jurist som utfärdade islamiska rättsutlåtanden (fatwor) och hadithspecialist. Kalifen Omar ibn Abdul Aziz (d. 720 e.Kr.) sade: "Om du vill lära dig hadith, gå till Amra." Imam Zuhri, som tros ha sammanställt den första systematiskt redigerade samlingen av hadith, sade: "Gå till Amra — hon är det väldiga kärlet av hadith."

Umm al-Darda Hujayma bint Huyayy al-Sughra (d. omkring 700 e.Kr.)

Umm al-Darda var en av de ledande muslimska lärda i den andra generationen efter profeten Muhammad. Hon var en viktig hadith-förmedlare, lärare, jurist och expert på Koranen. Hon mötte och förmedlade hadith från Aisha (profeten Muhammads älskade hustru) och andra av profetens följeslagare, inklusive Salman al-Farsi och Abu Hurayrah. Efter att ha levt större delen av sitt liv i Medina flyttade hon till Damaskus, där hon undervisade hundratals studenter — både manliga och kvinnliga — och många av dem gick vidare till att bli respekterade lärda i sin egen rätt. En av hennes studenter, Abd al-Malik ibn Marwan, skulle så småningom bli kalif.

Aisha bint Ahmad ibn Muhammad ibn Qadim (d. 1009 e.Kr.)

Aisha var en av de mest lärda i slutet av 900-talet. Nästan all information om hennes liv kommer från biografiska lexikon sammanställda av andalusiska lärda mellan 1100- och 1300-talen e.Kr. Det faktum att hon fortfarande mindes och dokumenterades länge efter sin död stärker

hennes prestige. Följande är en översikt av hennes liv enligt Ibn Bashkuwal (d. 1183 e.Kr.): Hon var från Córdoba. Den berömde historikern Ibn Hayyan (d. 1076 e.Kr.) nämnde henne och sade: "Det fanns ingen på hela Iberiska halvön under hennes era som kunde jämföras med henne när det gäller kunskap, utmärkthet, litterär skicklighet, poetisk förmåga, vältalighet, dygd, renhet, generositet och visdom. Hon brukade ofta skriva hyllningstal till kungar i hennes era och hålla tal i deras hov. Hon var en mycket skicklig kalligraf och kopierade många handskrifter av Koranen och andra böcker. Hon var en ivrig boksamlare, varav hon hade en mycket stor mängd, och var mycket angelägen om att söka kunskap..."

Fatima Muhammad al-Fihri (d. 880 e.Kr.)

Fatimas familj migrerade i början av 800-talet från Qayrawan i Tunisien till Fes i Marocko. De var en bildad familj, och Fatima och hennes syster Mariam lärde sig de islamiska vetenskaperna inom rättslära och hadith. Hennes far, Muhammad al-Fihri, arbetade länge och hårt för att bli en framgångsrik och välbärgad köpman, och när Fatima och Mariam ärvde sin fars förmögenhet valde de att bygga moskéer och utbildningsinstitutioner. Fatima minns främst som grundaren av världens första akademiska institution för högre utbildning som utfärdar examensbevis. Det universitetet hon grundade är fortfarande i drift idag som University of Qarawiyyin i Fes. Den ursprungliga institutionen var en moské som utvecklades till en utbildningsinstitution. Enligt UNESCO är det den äldsta institutionen som utfärdar examensbevis, och som sådan är det det första och äldsta universitetet.

Al-Qarawiyyin-universitetet krediteras med att ha utexaminerat många framstående muslimska tänkare, inklusive Abdul-Abbas, juristen Muhammad al-Fasi och Leo Africanus, den berömde författaren och resenären. Andra framstående namn förknippade med institutionen inkluderar den malikitiska juristen Ibn al-Arabi (d. 1148 e.Kr.), historikern Ibn Khaldun (d. 1406 e.Kr.) och astronomen al-Bitruji (Alpetragius) (d. 1204 e.Kr.).

Icke-muslimerna var också välkomna vid Al-Qarawiyyin, och tidigare studenter inkluderar Gerber av Auvergne som senare blev påven Sylvester II. Han introducerade sedan arabiska siffror och konceptet noll till det medeltida Europa. En annan välkänd student var den judiske läkaren och filosofen Maimonides.

Fatima al-Samarqandi (d. 1100-talet e.Kr.)

Fatima föddes i Samarkand, som vid den tiden var ett viktigt centrum för islamisk lärdom. Fatima var en framstående expert inom islamisk lag och kalligrafi. Hon var dotter till en stor jurist och lärde, Muhammad ibn Ahmad al-Samarqandi, som författade det berömda verket "Tuhfat al-Fuqaha" — ett klassiskt verk inom hanafitisk rättslära. Fatima lärde sig av sin far och memorerade detta verk. Hon var väl förtrogen med islamisk rättslära, Koranen och hadith och kunde utfärda islamiska rättsutlåtanden (fatwor).

Fatima gifte sig med en student till hennes far, den framstående hanafitiske lärde Ala al-Din al-Kassani (d. 1191 e.Kr.). Kort efter deras bröllop reste paret runt i den islamiska världen och slog sig slutligen ned i Aleppo, där de etablerade sig som ledande lärda. En student till Kassani rapporterade: "Ibland ställde studenterna svåra frågor till al-Kassani. Han bad om lov och gick hem. När han kom tillbaka besvarade han våra frågor i detalj. Detta hände ganska ofta. Slutligen förstod vi att Imam al-Kassani gick hem för att fråga Fatima om frågan och sedan kom tillbaka med svaret."

Zaynab bint Ahmad (d. 1339 e.Kr.)

Zaynab var en framstående islamisk lärde på 1300-talet. Hon tillhörde den hanbalitiska rättsskolan och levde i Damaskus. Hon förvärvade ett antal certifieringar inom olika områden, men särskilt inom hadithstudier. Hon undervisade i böcker som Saheeh Bukhari, Saheeh Muslim, Muwatta av Malik ibn Anas och Sunnan av at-Tirmidhi. Den nordafrikanske resenären Ibn Battuta (d. 1369 e.Kr.) var en av hennes studenter, och hennes namn förekommer i flera dussin hadithnämnderkedjor hos Ibn Hajar al-Asqalani (d. 1448 e.Kr.).

Fatima bint Ibrahim ibn Jowhar (1300-talet e.Kr.)

Fatima levde på 1300-talet. Hon undervisade i hela Bukharis hadithsamling och var så berömd att när hon reste på pilgrimsfärd till Mecka, begärde lärda från hela den muslimska världen att få delta i hennes undervisningscirklar. Imam Dhahabi och Imam Subqi undervisades av henne. Fatima ombads ofta att undervisa i Profetens moské i Medina. Det sägs att hon på grund av sin höga ålder lutade sig mot profeten Muhammads grav. I slutet av sina lektioner skrev och signerade hon ett tillstånd att förmedla hennes berättelser.

Aisha bint Abdul Hadi (1300-talet e.Kr.)

Aisha föddes i Damaskus i början av 1300-talet och var lärare i den stora moskén där. Hon utnämndes av sultanen till Hadithmästare och undervisade i Imam Bukharis sammanställning. Ibn Hajar al-Asqalani, som av många anses vara en av de störst hadith-lärda, reste till Damaskus och studerade mer än hundra böcker med henne. Hennes hadithnämnderkedja anses vara den starkaste från hennes generation tillbaka till profeten Muhammad, må Allahs nåd och välsignelser vara med honom. Mellan henne och Imam Bukhari finns åtta förmedlare, och mellan Imam Bukhari och profeten finns det varierande tre, fyra eller fem förmedlare. Detta är den kortaste hadithnämnderkedjan tillbaka till profeten av någon lärd under hennes tid.

Fatima bint Hamad al-Fudayliyya (d. 1831 e.Kr.)

Fatima var också känd som Al-Sheikha al-Fudayliyya och var jurist och berömd hadith-lärd. Född i Arabien studerade hon och utmärkte sig i kalligrafi och andra islamiska vetenskaper, men hade ett särskilt intresse för hadith. Hon studerade hadith med många lärare och började så småningom undervisa och utfärda certifikat till sina studenter. När hon bosatte sig i Mecka grundade hon ett offentligt bibliotek, och hennes föreläsningar bevistades av många framstående manliga lärda, bland dem Omar al-Hanafi och Muhammad Salih. De lärda som studerade med henne prisade hennes gudfruktighet, rättfärdighet och vackra kalligrafi.

Nana Asmau (d. 1864 e.Kr.)

Nana var dotter till Sheikh Usman dan Fodio (d. 1817 e.Kr.), jurist, reformator och grundare av den västafrikanska Sokoto-muslimstaten (nutidens Nigeria). Hennes berömmelse var inte enbart kopplad till hennes fars karriär — Nana var i sin egen rätt en viktig poet, historiker, pedagog och religiös lärd. Hon spelade en stor roll i de politiska, kulturella och intellektuella utvecklingarna i Västafrika under nästan 50 år efter sin fars död. Nana, en malikitisk jurist, var hängiven utbildningen av muslimska kvinnor. Hon etablerade det första stora systemet av skolor och andra utbildningsinstitutioner i hela Sokoto-nationen.

Nana behärskade fyra språk: arabiska, fula, hausa och tuareg. Hon var en produktiv författare med över 70 verk om ämnen inklusive teologi, lag och kvinnors roll inom islam. Hennes breda kampanj för att stärka och utbilda kvinnor säkrade henne en position som en av de mest inflytelserika kvinnorna i Västafrika under 1800-talet.

Bibliografi

Bewley, Aisha Abdurrahman. *Muslim Women: A Biographical Dictionary*. London: Ta-Ha Publishers, 2004.

"15 Important Muslim Women in History." Ballandalus. 8 mars 2014.
<https://ballandalus.wordpress.com/2014/03/08/15-important-muslim-women-in-history/>

Nadwi, Dr Mohammad Akram. *Al-Muhaddithat: The Women Scholars in Islam*. Oxford: Interface Publications, 2007. [Denna bok är en anpassning av förordet till dr Nadwis flerbands biografiska lexikon över de muslimska kvinnor som studerade och undervisade i hadith.]

Fotnoter:

[1] Sunna syftar på profeten Muhammads lärdomar och levnadssätt.

[2] Hadith är en berättande redogörelse för profeten Muhammads och hans följeslagares uttalanden och handlingar. De överförs genom berättarkedjor — från denna person, tillbaka till nästa person, tills vi når tillbaka till profeten Muhammad eller en av hans följeslagare.

[3] Titeln kalif syftar på den ledande muslimska religiösa och civila härskaren, betraktad som efterföljaren till profeten Muhammad.